

Pięćdziesiąta rocznica powołania NARODOWYCH SIŁ ZBROJNYCH



Dopiero w 1991 r. żołnierze NSZ uzyskali pełnię praw obywatelskich. Przedtem – mimo kolejnych „odwilży” – pozbawieni byli uprawnień kombatanckich i nie mieli możliwości zrzeszania się oraz jawnego prezentowania swojej historii. Władze komunistyczne najdłużej prześladowały żołnierzy tej właśnie formacji. Ich procesy polityczne odbywały się bowiem jeszcze w latach 60-ych, a ostatni z nich wychodzili z więzień PRL w drugiej połowie lat 70-tych.

Narodowe Siły Zbrojne powstały formalnie 20.IX.1942 r. z części Narodowej Organizacji Wojskowej (NOW), Organizacji Wojskowej Związek Jaszczurczy (OW ZJ), Narodowo-Ludowej Organizacji Wojskowej (NOW), Polskiego Obozu Narodowo-Syndykalistycznego (PONS), części Bojowej Organizacji Wschód (BOW), Organizacji Wojskowej „Wilki” (OW „W”), Konfederacji Zbrojnej (KZ), Komendy Obrońców Polski (KOP) i kilkudziesięciu innych, pomniejszych organizacji konspiracyjnych o charakterze wojskowym, wywiadowczym i propagandowym. Na niektórych terenach do NSZ przeszła część Armii Krajowej (północne Mazowsze, Białostoczczyzna). Zwierzchnim organem politycznym nad NSZ była Tymczasowa Narodowa Rada Polityczna (TNRP) i jej Prezydium z sekretarzem generalnym mec. Zbigniewem Stypułkowskim. Kierownikiem Wydziału Wojskowego TNRP był August Michałowski „Roman”.

Pierwszym dowódcą NSZ był płk Ignacy Oziewicz, ps. „Czesław”, „Czesławski”, „Netta”, „Jenczewski”, aresztowany przez Niemców w czerwcu 1943 r., następnie płk dypl. Tadeusz Kurcuzus „Morski”, „Mars”, „Żegota” (zmarł 22.IV.1944 r.).

Struktura organizacyjna wyglądała następująco: obszar RP podzielony był

na Powiaty (odp. Obwodów w AK), które tworzyły Okręgi (było ich początkowo 17, a po reorganizacji w lutym 1944 r. 16), te zaś zgrupowane były w 6 Inspektoratów (Obszarów). Zasięg wpływów organizacyjnych wykraczał poza przedwojenne granice RP, obejmując część Prus Wschodnich, Opolszczyzny i Śląska Cieszyńskiego. Liczebność NSZ w październiku 1943 r. wynosiła ponad 72 tys. ludzi, w kwietniu 1944 r. zaś około 90 tys.

Deklaracja NSZ z lutego 1943 r. tak formułowała cele polityczno-militarne organizacji: (...) „NSZ stawiają za swój pierwszy cel zdobycie granic zachodnich na Odrze i Nysie tużyckiej, jako swych granic historycznych, jedynie i trwale zabezpieczających byt i rozwój Polski. (...)”

Nasze granice wschodnie (...) nie mogą podlegać dyskusji. (...) W chwili obecnej NSZ poza pracami organizacyjno-wyszukaniowymi, prowadzą walkę konspiracyjną z okupantem i likwidują dywersję komunistyczną (...)

Właściwy czas dla ogólnonarodowego powstania uwarunkowany będzie załamaniem potęgi militarnej Niemiec i musi być uzgodniony z naszymi aliancami.

NSZ dążą do scalenia akcji wojskowej w Kraju pod rozkazami Komendanta Sił Zbrojnych w Kraju. (...)

W działalności NSZ wyróżnić należy przede wszystkim walki zbrojne, prowadzone głównie przez oddziały Akcji Specjalnej (odp. Kedywu w AK) i ochronę ludności cywilnej przed partyzantką komunistyczną. Do największych i najbardziej znanych oddziałów NSZ należały: Pułk Legii Nadwiślańskiej mjr. L. Zub-Zdanowicza „Zęba”, OP „Żbika” – kpt. W. Kołacińskiego, OP „Białego” – kpt. Antoniego Kozłowskiego, Zgrupowanie „Jata” kpt. Jerzego Wojtkowskiego „Drzazgi”, OP „Cichego” – kpt. Wacława Piotrowskiego, a także 204 pp. Ziemi Kieleckiej – mjr. Eugeniusza Kemera „Kazimierza”. Największą jednostką taktyczną była Brygada Świętokrzyska (Grupa Operacyjna „Zachód”), która powstała w sierpniu 1944 r. na Kielecczyźnie, pod dowódz-

twem płk. Antoniego Szackiego „Bohuna” – „Dąbrowskiego”.

Oddziały NSZ brały udział w Powstaniu Warszawskim i w Akcji „Burza”. Wywiad tej organizacji, niezwykle sprawny i szczególnie mocno rozbudowany na terenach III Rzeszy (tzw. Wywiad „Z”), pracował w znacznym stopniu na potrzeby AK. Na uwagę zasługuje także pion propagandy NSZ, który wydawał łącznie sto kilkadziesiąt periodyków centralnych i terenowych, ponadto podręczniki i materiały do szkolenia wojskowego oraz opracowania polityczne i gospodarcze, w tym dotyczące zagospodarowania Ziemi Zachodnich.

Rozmowy scaleniowe z AK prowadzono w dwóch turach: IV–IX.1943 r. i XII.1943–II.1944 r. Zakończyły się one podpisaniem umowy scaleniowej 7.III.1944 r. Większość organizacji podporządkowała się Komendantowi Sił Zbrojnych w Kraju, wchodząc w skład AK.

Od jesieni 1944 r. rozpoczęło się scalanie formacji narodowych (NOW-AK i NSZ-AK) w nową organizację konspiracyjną o obliczu antykomunistycznym: Narodowe Zjednoczenie Wojskowe (NZW). Na przełomie lat 1945/1946 dołączyły do niej resztki samodzielnej części NSZ.

Komendantem Głównym NZW był płk Tadeusz Danilewicz „Kuba”, „Kosak”, „Doman” (do XII.1945), a następnie płk Bronisław Banasik „Stefan”. NZW posiadała pion organizacyjny, wywiadowczy, propagandy i wykonawczy w postaci Pogotowia Akcji Specjalnej (PAS), przeznaczony do walki z jednostkami operacyjnymi i pacyfikacyjnymi KBW, UB i MO. Działalność NZW trwała lokalnie do połowy lat 50-tych, najdłużej na Białostoczczyźnie i północnym Mazowszu.

Związek Żołnierzy NSZ powstał stosunkowo późno, zarejestrowany został 1.VIII.1990 r. Terenem jego działania jest obszar państwa polskiego, a cele i sposoby ich realizacji określa statut. Najważniejsze zadania Związku to:

- obrona dobrego imienia i pamięci NSZ oraz ich żołnierzy;
- utrzymywanie więzi przyjaźni, koleżeńskości pomocy i braterstwa broni NSZ;
- badanie, utrwalanie i rozpowszechnianie historii, tradycji i dziedzictwa ideowego;
- występowanie o nadanie uprawnień kombatanckich dla żołnierzy NSZ.

Członkami Związku mogą być żołnierze wszystkich formacji narodowych, które działały w konspiracji podczas okupacji niemieckiej i komunistycznej. Skupia on obecnie około 3000 członków, zorganizowanych w okręgi i koła terenowe, utrzymuje także kontakty z organizacjami kombatanckimi, zrzeszającymi żołnierzy NSZ w USA, Francji, Australii i Kanadzie. Wielu żołnierzy NSZ wstąpiło do innych organizacji kombatanckich, które powstały wcześniej i uzyskało uprawnienia kombatanckie z innych tytułów, np. udziału w wojnie obronnej 1939 r., Powstaniu Warszawskim, za tajne nauczanie itp.

Mimo przemian demokratycznych w Polsce, byli żołnierze NSZ w dalszym ciągu spotykają się z szykanami, głównie propagandowymi w prasie postkomunistycznej (centralnej i lokalnej), która powtarza oszczerstwa i zarzuty o rzekomej „kolaboracji” z Niemcami, o walkach „bratobójczych” w podziemiu itp. Opinie te powtarzają także niektórzy historycy.

Związek przykłada dużą wagę do upamiętnienia miejsc walk i męczeństwa żołnierzy NSZ i gromadzenia oryginalnych pamiątek i dokumentacji z tamtego okresu (rozkazów, pism, ulotek, gazetek, zdjęć itp.).

Prezesem Związku jest dr **Bohdan Szucki**, a siedziba Zarządu Głównego mieści się w Lublinie, ul. Kowalska 8 m. 3 (tel. 205-60). Związek wydaje biuletyn „Szczerec”, w którym zamieszcza komunikaty i dane organizacyjne.

* * *

W dniach 24–25 października 1992 roku pod protektorem marszałka Sejmu prof. **Wiesława Chrzanowskiego** odbyły się uroczyste obchody 50-tej rocznicy powołania Narodowych Sił Zbrojnych.

Mszę św. w intencji poległych, pomordowanych i zmarłych oficerów i żołnierzy NSZ celebrował ks. bp gen. bryg. **Sławoj Leszek Głódź** — Biskup Polowy Wojska Polskiego. Wśród gości na uroczystości obecni byli m.in. mar-

szalek Sejmu prof. **W. Chrzanowski**, kierownik Urzędu do Spraw Kombatan-tów i Osób Represjonowanych dr **Janusz Odziemkowski** oraz wiceminister Obrony Narodowej dr **Bronisław Komorowski**.

Przemarsz do Grobu Nieznanego Żołnierza poprzedzony złożeniem wieńców przy pomnikach Powstania Warszawskiego i Stefana Kardynała Wyszyńskiego był pierwszą powojenną wielką manifestacją żołnierzy NSZ.

Po odegraniu hymnu przez Orkiestrę Reprezentacyjną WP delegacje Związku Żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych złożyły wieńce i kwiaty na Grobie Nieznanego Żołnierza. Następnie zebrani wysłuchali apelu poległych — członków NSZ. Ci, którzy przeżyli i doczekali, stali z godnością pod sztandarami swoich oddziałów i w zamyśleniu słuchali nazwisk tych, którzy odeszli już na „wieczną wartę”. Żołnierze z Kompanii Reprezentacyjnej Wojska Polskiego oddali trzykrotną salwę honorową na cześć poległych żołnierzy NSZ.

Po południu w Centrum Konferencyjnym MON przy ul. Żwirki i Wigury odbyła się uroczysta akademія.

Okołnościowe przemówienia wygłosili: marszałek Sejmu **Wiesław Chrzanowski**, kierownik Urzędu do Spraw Kombatan-tów i Osób Represjonowanych, minister **Janusz Odziemkowski** i prezes Zarządu Głównego Związku Żołnierzy NSZ **Bohdan Szucki**. Następnie marszałek Sejmu **W. Chrzanowski** udekorował żołnierzy Krzyżami Partyzanckimi. Uroczystość zakończyły występy Zespołu Reprezentacyjnego WP.

Wieczorem nastąpiło odsłonięcie tablicy pamiątkowej Żołnierzy NSZ w Kościele Matki Boskiej Częstochowskiej przy ul. Zagómej. Mszę św. celebrował kapelan Kombatan-tów Polskich, Jego Eksceleńcja ks bp **Zbigniew Kraszewski**, a aktu odsłonięcia dokonał prezes Związku Żołnierzy NSZ dr **B. Szucki**.

* * *

W drugim dniu uroczystości miała miejsce ogólnopolska sesja naukowa poświęcona historii NSZ. Sesji przewodniczyli: dr **Zbigniew Gnat-Wieteska** i dr **Jan Gozdawa-Golebiowski**. Wygłoszono ogółem 8 referatów i komunikatów.

W pierwszym referacie na temat „Ceneza Narodowych Sił Zbrojnych” pisał dr **Krzysztof Komorowski** przedstawił pokrótce sytuację w ruchu narodowym w okresie międzywojennym i zarysował główne aspekty kształtowania się

konspiracji oraz genezę i założenia organizacyjne NSZ.

Następny referat mgr. **Leszka Żebrowskiego** dotyczył rozwoju organizacyjnego i działalności NSZ. Autor przedstawił cele polityczno-militarne (w tym „cele specjalne”), strukturę organizacyjną wszystkich szczebli i obsadę personalną oraz główne kierunki działalności NSZ.

Mjr dr **Dariusz Radziwiłowicz** w komunikacie „Myśl zachodnia w programie i działalności NSZ” scharakteryzował propagandę NSZ w zakresie myśli programowych o powrocie Ziemi Zachodnich do Polski.

Następne referaty i komunikaty dotyczyły działalności NSZ w poszczególnych jednostkach organizacyjnych. Dr **Zbigniew Gnat-Wieteska** omówił „Inspektorat Ziemi Zachodnich NSZ” i przedstawił jego rozwój i dorobek.

Marcin Zaborski scharakteryzował Okręg III (Lubelski), dr **Tomasz Biedroń** — Okręg VII (Krakowski), a mgr **Rafał Sierchula** omówił organizację wojskowe obozu narodowego w Wielkopolsce w latach 1939–1949.

Mgr **Marek J. Chodakiewicz** w referacie pt. „Niemaniejskie spojrzenie na NSZ. Przypadek ppik. Leonarda Zub-Zdanowicza” przedstawił skomplikowaną drogę żołnierską jednego z najsłynniejszych partyzantów NSZ, dowódcy dużego zgrupowania na Lubelszczyźnie, jego stosunki z innymi organizacjami, rzucając nowe światło na ówczesne wydarzenia i waiki z partyzantką komunistyczną.

Wygłoszone wobec kilkuset słuchaczy referaty i komunikaty przerwały znowu milczenia i zaprezentowały dorobek ideowy, organizacyjny i wojskowy jednej z największych organizacji konspiracyjnych w okupowanej Polsce. Celem sesji było także zwrócenie uwagi na te fakty z historii NSZ, które wymagają dalszych poszukiwań i badań przez obiektywnych historyków, czyli takich, których dorobek naukowy nie jest obciążony komunistyczną ideologią.

Obrady podsumował prezes Instytutu Historycznego im. Romana Dmowskiego, poseł **Mariusz Marasek**.

Całość materiałów będzie wydana drukiem dla upamiętnienia organizacji, która powinna pozostać w historii i pamięci wszystkich Polaków.

MARIA WALKOWIAK